५. असोकस्स गिरनार सिलालेखा

प्रस्तावना

देवांना प्रिय प्रियदर्शी राजा अशोकाने ठिकठिकाणी शिलालेख, गुहालेख व स्तंभलेख लिहिलेले आहेत. त्यांपैकीच गुजरात प्रांतातील गिरनार येथील सहाव्या व बाराव्या क्रमांकाचे शिलालेख या पाठात आलेले आहेत.

या शिलालेखात देवांना प्रिय प्रियदर्शी राजा सर्वसामान्यांचे हित हेच माझे हित आहे. तसेच कोणीही आपलाच संप्रदाय, जात, धर्म श्रेष्ठ आहे असे न मानता सर्वांनी समता व बंधुता तसेच शोषणरहित शिकवण आत्मसात करावी हे या शिलालेखात सांगितले आहे.

देवानंप्पियदस्सि राजा एवं आह-अतिकन्ते अन्तरे। भूतपूब्बे सब्बं अत्थकम्मं पटिवेदका वा तं मया एवं कता। सब्बकाले भुञ्जमानम्हि मे ओरोचिता, मे गब्भागारम्हि वच्छम्हि वा विनितोम्हि च उय्यानेसु च सब्बत्थ, अथ पटिवेदका ठिता मे जनस्स। पटिवेदेथ इति सब्बत्थ च जनस्स अत्थं करोमि ये च किञ्चि मुखतो। आणापेय्यामि, सयं दापकं सावकानं वा ये वा पुनं महामत्तेसु। आयाचिको आरोपितं भवति, ताय अत्थाय विवादो निज्झापनं वा सन्तु परिसाय। अन्तरे पटिवेदेथ मं सब्बकाले ।

एवं मया आणापिता नत्थि हि मे तोसो। उट्ठानाय अथ संतिरणाय एवं कत्तब्बंहि एता मे सब्बलोकहिताय। तस्स पुनापि एवं मुले उट्ठानं च अथ संतिरणाय च नत्थि हि कम्मतरं। सब्बं लोकहिताय यं किञ्चि परक्कमामि अहं, किञ्चि भूतानं अणनं गच्छेय्यामि । इध च नाना सुखावायामितुं, परतो सग्गं आराधयीतुं ते एताय अत्थाय। अयं धम्मलिपिं लिखापिता, किंत्ति चिरं तिट्ठेय्य, इति तथा च पुत्ता पोत्ता पपोत्ता च। अनुचरन्तुं सब्बलोकहिताय, दुक्करं तु इदं, अञ्ञथा अग्गेन परक्कमेन।

देवानंप्पियो पियदस्सि राजा सब्बपासण्डानं च पब्बजितानं च घरावासानं पुजयति दानेन च विविधाय च पूजाय पुजयति । न तु तथा दानं च पूजा च देवानंप्पियो मञ्ञति यथा किंत्तिं, सारवड्ढना इति । अथ सबपासण्डानं सारं वड्ढतु बहुविधा। तस्स तु सञ्ञा इदं मूलं यो वचीगुत्तो। किंत्तिं अत्तपासंडपूजा च परपासण्डे गरहा भवतु अप्पकारणेन पि, लहुका सन्तु। तं पकरणे पूजयतु तु एवं परपासंडाय, तेन पि कारणेन एवं करोन्तो अत्तपासंडा च वड्ढति परपासंडा च उपकरोति।

तदा अञ्ञथा करोन्तो अत्तपासंडे छड्डेति परपासंडे चापि अपकरोति। यो हि कोचि अत्तपासंडे पूजयति परपासंडे वा गरहाति। सब्बे अत्तपासण्डाय भातिका कित्ती अत्तपासण्डाय दिपेय्यमि, इति सो पुन तदा करोन्तो (सो) अत्तपासण्डाय बाळहत्तरं उपहनाति तदा समवायामो एवं साधु। कित्तीं अञ्ञमञ्ञंस्स, धम्मं सुणाय च सुसार चं एवं देवानंप्पियस्स इच्छा। कित्तीं सब्बपासण्डानं बहुस्सुता च अत्थु, कल्याणगमा च अत्थु। ये च तत्थ पसन्ना तेहि वत्तब्बं। देवानंप्पियेन तथा दानं वा पूजं च मञ्ञति कित्तिसारं वड्ढति। अथ सब्बपासण्डाय बहुकाय च एताय। अथ व्यापता धम्ममहामत्ता च इत्थिदक्खमहामत्ता च वच्छभूमका च अञ्ञे च निकाया अयं एतस्स फला अत्तपासण्डा वड्ढति चापि ते धम्मस्स दिपना।

संदर्भ – (अशोकाचे गिरनार शिलालेख मूळ धम्मलिपी मधील रूपांतरीत पालि – ६ वे व १२ वे)

शब्दार्थ

देवानंप्पियो – (पु.) देवांना प्रिय असणारा

भुञ्जमानस – (क्रि.) जेवत असतांना

उय्यानेसु – (नपु.) उद्यानात, बागेत

महामन्तेसु – (पु.) महामंत्री

सब्बलोकहितं – सर्व लोकांचे हित जोपासणारा

पप्पोत्त – (पु.) पणतु

विविधाय – (अ.) निरनिराळे

मञ्ञते – (क्रि.) मानणे

बहुस्सुता –(वि.) बहुश्रुत

अञ्ञमञ्ञस – (वि.) एकमेकांना

अतिकन्तं – (पु.) अनंत काळ, खूप कालावधी

आरोधनम्हि – (क्रि.) घोड्यावर स्वार होणे

सब्बत्थं – सर्वत्र

आणापितं– (क्रि.) आज्ञा देणे

पराक्कमामि – मी पराक्रम करतो

पासंडानि – (स्त्री.) संप्रदाय

दानेन – (क्रि.) दान, दाना द्वारे

पकरणेन – प्रकरणाने

हिताय – (अ.) हितासाठी

निकाया – (क्रि.) निकाय, गट

स्वाध्याय

१. एका वाक्यात उत्तरे लिहा.

१) 'देवानंप्पियो पियदस्सि रञ्ञो' चा मराठी अर्थ सांगा.

२) (वृत्तदात्याने) माहिती देणाऱ्याने कोणाविषयी माहिती दिली ?

३) धम्मप्रिय अशोकराजाचे कर्तव्य कोणते आहे ?

४) हा शिलालेख कोणाच्या हितासाठी लिहीला आहे ?

५) धम्मप्रिय अशोक कोणाचा सन्मान करतात ?

६) धम्मप्रिय अशोक राजा कशाची इच्छा व्यक्त करतात ?

७) हा शिलालेख कोठे लिहिला आहे ?

२. **सत्य/असत्य लिहा.**

१) सारं वड्ढतु न बहुविधा।

२) पुजयतु तु एवं पारपासण्डाय तेन पि कारणेन।

३) तदा समवायमो एवं असाधु।

४) देवानंप्पियदस्सि राजा एवं आहं।

५) कत्तब्बंहि एता मे न सब्बलोकहितं।

६) नत्थि हि कम्मतरं सब्बं लोकहितेन।

३. **सूचनेप्रमाणे कृती करा.**

अ) **रूपे ओळखा**

करोति

आणापयामि

भवति

आराधयतुं

एताय

पुजयति

ब) **संधी सोडवा**

अन +अन्तरं

न + अत्थि

किं + इति

सब्ब +अत्थं

दान + ऐन

क) **माध्यम भाषेत अर्थ लिहा.**

पासण्डानि

सब्बत्थ

बहुस्सुता

पप्पोत्त

ड) **योग्य पर्याय निवडून वाक्ये पूर्ण करा.**

१) देवानंप्पियो पियदस्सि .... एवं आहं। (राजा/राजाय)

२) नत्थि हि मे तोसो .... अथ संतीरणाय। (उठानाय/उठनं)

३) ते एताय अत्थाय अयं .... लेखापिता। (धम्मलिपिं/धम्मलिपीं)

४) यो हि कोचि अत्तपासंडे........... पारपासंडे वा गरहाति। (पूजयन्ति/पुजयति)

४. **जोड्या लावा.**

अ गट		ब गट	
१)	देवानंप्पियदस्सि	अ)	आणापिता
२)	सब्बत्थ च जनस्स	ब)	राजा एवं आह।
३)	एवं मया	क)	अत्थं करोमि।

५. **रेखाजाळे पूर्ण करा.**

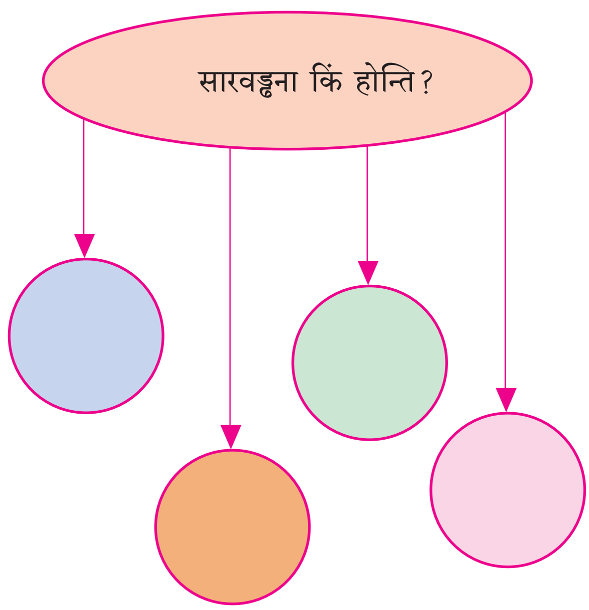

☆☆☆